

УДК 631.1:574:332.33:(477.4)

М. А. Горшков,
асистент кафедри менеджменту та адміністрування,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

СУЧАСНІ ЗМІНИ В СТРУКТУРІ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

M. Gorshkov,
Department of Management and Administration, Vinnytsia Trade and Economic Institute KNTU

MODERN CHANGES IN THE STRUCTURE OF RESOURCE POTENTIAL AGRARIAN SECTOR

Стаття містить результати дослідження еволюції зміни структури ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки. Автор виконав аналіз еволюції основних понять та структури ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки та визначив пріоритети розвитку в залежності від різних ситуацій та потреб ринку. Сформована структура ресурсного потенціалу може бути представлена у вигляді ментальної карти та візуалізована для подальшої деталізації, формування системи управління ресурсним потенціалом аграрного сектору національної економіки.

Аграрний сектор як один з провідних напрямів розвитку економіки України потребує сталого розвитку та динамічних механізмів управління, а це означає використання методів системності та комплексності в державному управлінні та регулюванні. Аграрний сектор має достатньо консервативну структуру ресурсного потенціалу. Зміни структури обумовлені розвитком інформаційного суспільства, аграрної науки і практики, новими підходами до розвитку територій, вимогами до якості сільськогосподарських продуктів, новими інноваційними технологіями обслуговування та реалізації сільськогосподарської продукції, активними кроками інтеграції України до Європейського Союзу та світового економічного простору.

Аграрний сектор економіки характеризується високим обсягом та різноманітністю ресурсів і має такі основні ресурси, як трудові, матеріально-технічні, природні, інформаційні тощо. Але його структура не є та і не повинна бути стабільною. Вона потребує додаткових досліджень кількісного аналізу, якісних співвідношень, оцінки ресурсної віддачі та можливості відтворення. Структура ресурсного потенціалу аграрного сектору складається з таких складових: природний ресурсний потенціал (виробництво сільськогосподарських продуктів потребує природних ресурсів — на яких землях, завдяки яким природним особливостям, користуючись яким досвідом здійснюється використання природних ресурсів); матеріально-технічний потенціал (яка матеріальна база, наявність техніки та технології); трудовий потенціал (хто буде здійснювати основні технологічні процеси); фінансовий потенціал (яке фінансове забезпечення виробництва та проектів відтворення); потенціал території (як буде розвиватись територія, яка підтримка держави та інвесторів); потенціал міжгалузевих зв'язків та споживання (хто споживач продукції); інформаційно-організаційний ресурс (правова законодавча підтримка, прозорість інформаційних потоків, інформаційне забезпечення); управлінський ресурс (державне управління та регулювання; новітні управлінські технології: планування, управління програмами та проектами, управління територіями, управління процесами відтворення).

The article contains the results of a study evolution changing the structure resource potential agrarian sector. The author performed the analysis of the evolution basic concepts and structure resource potential agrarian sector and identified development priorities depending on different situations and needs of the market. The current structure resource potential can be represented as a mental map and visualized for further detail, the formation of management resource potential agrarian sector national economy.

Agrarian sector as one of the leading areas economic development of Ukraine needs of sustainable development, which means the methods consistency and comprehensiveness in governance and regulation. Agrarian sector is quite conservative structure of resource potential. Changes in the structure due to the development of the information society, agricultural science and practice new approaches to territorial development, requirements for quality agricultural products, new services and innovative technologies of agricultural products, active steps of Ukraine's integration into the European Union and the world economic space.

Agrarian sector is characterized by high volume and variety of resources and has the basic resources as labor, material and technical, natural information. But its structure is not stable and therefore requires more research both in terms of quantitative analysis and qualitative relationships, the impact assessment of the resource and playback capabilities. The structure of the resource potential agrarian sector consists of the following components: natural resource potential (production of agricultural products requires natural resources — which lands through which natural features, using that experience natural resources); material and technical potential (which material resources, availability of equipment and technology); employment potential (who will carry out basic processes); financial capacity (which financial support production and reproduction projects); potential areas (as will be developed that support the state and investors); potential linkages and consumption (consumer products who); Information and organizational resources (legal legislative support, transparency of information flow, information); resource management (governance and regulation, new management techniques: planning, program management and project management department, process management play).

Ключові слова: ресурсний потенціал, структура, стратегія, пріоритетні області ресурсного потенціалу, моделювання, візуальна структура, зміни ресурсного потенціалу в інформаційному суспільстві.

Key words: resource potential, structure, strategy and priority areas of resources, modeling, visual structure, change resource potential in the information society.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Питання структури ресурсного потенціалу досліджувалось науковцями, починаючи з сімнадцятого сторіччя з метою його збереження та

відтворення [1, с. 58]. Аграрний сектор як один з провідних напрямів розвитку економіки України потребує сталого розвитку, а це означає використання методів системності та комплексності в дер-

жавному управлінні та регулюванні. Не дивлячись на достатню консервативну структуру ресурсного потенціалу аграрного сектору, зміни в ній обумовлені розвитком інформаційного суспільства, аграрної науки і практики, новими підходами до розвитку територій, вимогами до якості сільськогосподарських продуктів, новими інноваційними технологіями обслуговування та реалізації сільськогосподарської продукції, активними кроками інтеграції України до Європейського Союзу та світового економічного простору.

Аграрний сектор економіки характеризується високим рівнем ресурсоемкості і має такі основні ресурси, як трудові, матеріально-технічні, природні, інформаційні. Але його структура не є та і неповинна бути стабільною, і саме тому потребує додаткових досліджень як з точки зору кількісного аналізу, так і якісних співвідношень, оцінки ресурсної віддачі та можливості відтворення.

Серед науковців, що займалися дослідженнями структури аграрного сектору можна виділити роботи Бобровської Н.В. [2], Борисової В.А. [3], Іванюти В.Ф. [4], Пуцентейло П.Р. [5], Россохи В.В. [6], Ульяновченко О.В. [7], Шпикуляка О.Г. [8] та інших.

Методами дослідження були вибрані також сучасні управлінські та інформаційні технології формування візуальних структур, які активно використовуються такими вченими як Бьюзен Т., Коваленко О.О. [9], Чорна Л.О. [10], Люлькун Н.А. та інших, що дозволило сформулювати низку ментальних карт для подальшого дослідження ресурсного потенціалу.

Але питання формування структури ресурсного потенціалу потребує свого подальшого уточнення.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження, сформулювати сучасну структуру ресурсного потенціалу на основі відомих підходів до процесів відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки з врахуванням сучасних змін у розвитку природних та суспільних ресурсів та використанням сучасних технологій візуалізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сільськогосподарське виробництво є невід'ємним від проблем відтворення природних ресурсів та економічного розвитку суспільства та потребує синергетичного управління економікою аграрного сектору з врахуванням як законів природи, так і суспільства.

Агропромисловий комплекс належить до надто ресурсномістких, де використовується велика кількість трудових, матеріально-технічних, природних ресурсів. Їх кількісний та якісний склад, співвідношення між трудовими, матеріально-технічними і природними ресурсами з одного боку, та рівень як сумарної, так і поресурсної віддачі, з другого — визначають величину ресур-

сного виробничого потенціалу в конкретних природно-економічних умовах функціонування даного АПК, його окремих галузей, сфер, підприємств [4].

На перший погляд, у підручниках національної та регіональної економіки, розвитку продуктивних сил, вже визначені основні поняття ресурсного потенціалу та відокремлені природні та економічні ресурси. Так, природні ресурси — "це ті елементи, властивості або результати функціонування природних систем, які використовуються або можуть бути використані в майбутньому для одержання сировини, палива, енергії, продовольства тощо" [11]. Якщо розглянути поняття економічний потенціал країни то це "сукупна здатність економіки країни, її галузей, підприємств, господарств здійснювати виробничо-економічну діяльність, випускати продукцію, товари, послуги, задовольняти суспільні потреби, забезпечувати розвиток виробництва і споживання. Економічний потенціал країни може бути представлений у вигляді комплексу взаємопов'язаних потенціалів як складових структури національної економіки". Комплекс взаємопов'язаних потенціалів і буде основою структури ресурсного потенціалу аграрного сектору. Така структура повинна відповідати здатності аграрного сектору національної економіки випускати продукцію, товари, послуги, задовольняти вимоги продовольчої безпеки, підтримувати та відтворювати природні ресурси, забезпечувати розвиток виробництва та споживання сільськогосподарських продуктів. Еволюція розвитку структури може бути продемонстрована на працях різних вчених від структури складових до визначення інститутів аграрного сектору та механізмів відтворення. Деякі вчені [2] акцентують увагу на природних ресурсах та використовують поняття "природно-ресурсного потенціалу", що, на нашу думку, звужує поняття та не містить управлінських складових потенціалу. Акцент на природних ресурсах, або розгляд структури ресурсного потенціалу як суми регіональних компонент також не є комплексним і не може бути використаний для формування механізму відтворення. Використання методу декомпозиції — розкладання складного на простіші складові, які базуються на принципах поступовості, елементарності може бути реалізовано для деталізації процесів відтворення ресурсного потенціалу за окремим напрямом або з використанням взаємозв'язаних компонент [4]. Деякі автори пропонують сформулювати три напрями структури ресурсного потенціалу — соціальний, природний та технологічний [5], додавши до них інноваційний та інтелектуальний. Але, на нашу думку, інноваційний та інтелектуальний потенціал увійде в кожен вид ресурсу та буде підтримувати його щодо відтворення, оновлення та розвитку, а інтелектуаль-

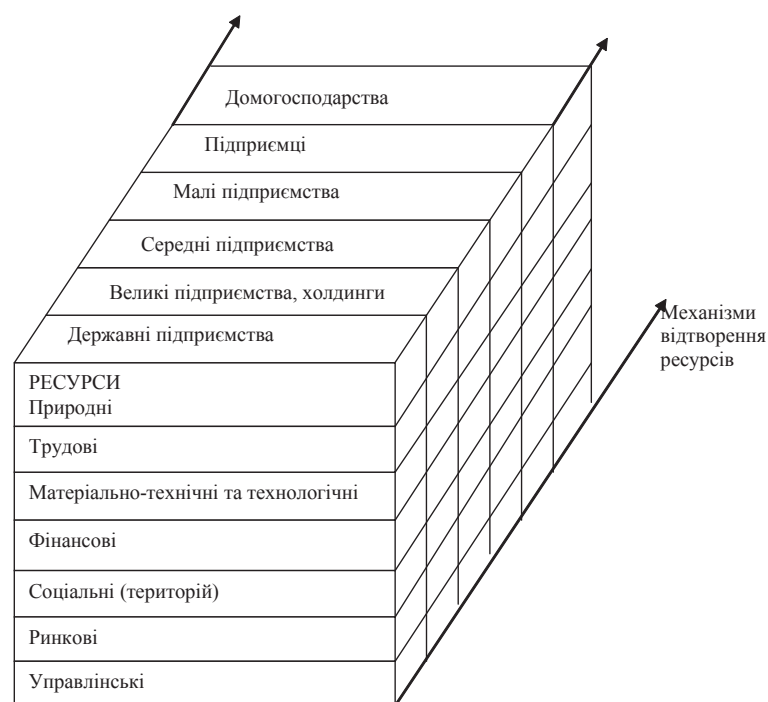

Рис. 1. Об'ємна структура ресурсного потенціалу аграрного сектору

ний є складовою нових технологій, інформаційних ресурсів та методів управління і організації [12]. Попередні авторські дослідження [13] дозволили визначити структуру трьох груп ресурсного потенціалу, які з врахуванням нових підходів можуть бути реалізовані в новій структурі. Так, потенціал розвитку продуктивних сил співпадає з розвитком та відтворенням природних ресурсів, трудових, матеріально-технічних та організаційно-інформаційних ресурсів. Потенціал розвитку аграрних відносин входить в управлінський потенціал, який, в свою чергу складає основу механізму господарювання. На рисунку 1 представлено структуру ресурсного потенціалу аграрного сектору, як візуальну об'ємну карту, яка є основою для подальшої деталізації та формування правових, економічних та управлінських засад відтворення ресурсного потенціалу. Така структура використовується в першу чергу, для визначення напрямів відтворення та формування дієвих взаємозв'язків між складовими ресурсного потенціалу. В першій проекції ми представляємо безпосередньо ресурси. В другій — установи, підприємства та організації аграрного сектору. В третій — механізми відтворення ресурсів, які необхідно впроваджувати на всіх рівнях розвитку аграрного сектору від держави, регіону, холдингів до підприємців та домогосподарств.

Ментальна карта може бути побудована за допомогою спеціальних програмних продуктів, або за допомогою універсального програмного забезпечення чи традиційним способом — за допомогою листа паперу кольорових фломастерів

або дошки. Така карта є шаблоном для будь-яких ресурсів та формує загальну структуру для відтворення. Але кожна з проекцій ресурсів може бути розширена або мати нульову позицію щодо визначених загальних механізмів. В нашому випадку, її перший шар має дві сторони і включає в себе природні ресурси — флора, клімат, землі, вода, ліси, повітря, надра, фауну, а друга сторона — суб'єкти аграрного сектору, механізми державного контролю, державні програми відтворення, громадські ініціативи, вимоги екологічного розвитку та продовольчої безпеки.

На нашу думку, ресурсний потенціал аграрного сектору економіки повинен містити такі складові:

1. Природний ресурсний потенціал (виробництво сільськогосподарських продуктів потребує природних ресурсів — на яких землях, завдяки яким природним особливостям, користуючись яким досвідом використання природних ресурсів).

2. Матеріально-технічний та технологічний потенціал (яка матеріальна база, наявність та розвиток техніки і технології).

3. Трудовий потенціал (хто буде здійснювати основні технологічні процеси).

4. Фінансовий потенціал (яке фінансове забезпечення виробництва та проектів відтворення).

5. Потенціал території (як буде розвиватись, яка підтримка держави та інвесторів).

6. Потенціал міжгалузевих зв'язків та споживання (хто споживач продукції).

7. Інформаційно-організаційний ресурс (правова законодавча підтримка, прозорість інформаційних потоків, інформаційне забезпечення);

8. Управлінський ресурс (державне управління та регулювання; новітні управлінські технології: планування, управління програмами та проектами, управління територіями, управління процесами відтворення).

Така удосконалена структура має динамічний характер та відповідає на питання змісту аграрного сектору, взаємовідносин між складовими та яким чином можна здійснити відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки.

Література:

1. Салихов С-А. С-М. Современные проблемы управления природно-ресурсным потенциалом / С-А. С-М. Салихов // Вестник АГТУ. — № 3. — 2004. — С. 58—62.

2. Бобровська Н.В. Концептуальний підхід природно-ресурсного забезпечення розвитку аграрного сектору економіки / Н.В. Бобровська. — М.: МНАУ, 2014. — 32 с.

3. Борисова В.А. Економічне відтворення природного ресурсного потенціалу АПК: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора економ. наук: спец. 08.07.02 "Економіка сільського господарства і АПК" / В.А. Борисова. — Миколаїв, 2003. — 36 с.

4. Іванюта В.Ф. Методологічне забезпечення розвитку аграрного виробництва регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора економ. наук: спец. 08.00.05 "Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка" / В.Ф. Іванюта. — К., 2009. — 40 с.

5. Пуцентейло П.Р. Ефективність виробництва в підприємницьких структурах / П.Р. Пуцентейло // Економіка АПК. — 2005. — № 6. — С. 51—57.

6. Россоха В.В. Теоретико-методичні засади формування, розвитку та оцінювання виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства / В.В. Россоха — К.: ННЦ ІАЕ, 2009. — 94 с.

7. Ульянченко О.В. Управління ресурсним потенціалом в аграрному секторі економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора економ. наук: спец. 08.00.03 "Економіка та управління національним господарством" / О.В. Ульянченко. — К., 2008. — 38 с.

8. Шпикуляк О.Г. Економічні інституції та інститути у розвитку теорії ринку / О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. — 2010. — № 1. — С. 159—165.

9. Коваленко О.О. Разработка результативной стратегии предприятия. Методология. Визуализация. Аналитика. Показатели / О.О. Коваленко // Устойчивое социально-экономическое развитие региона: сборник научных статей. — Гродно: Гр ГУ им. Я. Купалы, 2008. — Ч. 1. — С. 238—243.

10. Моделювання стратегічних карт розвитку організації: монографія / Г.В. Блакита, Л.О. Чорна, О.О. Коваленко, Н.Ю. Чорна, О.Д. Зачоса, А.В. Петровська. — Вінниця: ВТЕІ, 2013 — 364 с.

11. Національна економіка: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В.М. Тарасевича. — К.: ЦУЛ, 2009. — 280 с.

12. Піняга Н.О. Вивчення потреби ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств системним підходом / Н.О. Піняга // Агросвіт. — 2013. — № 9. — С. 62—64.

13. Горшков М. А. Управлінський зміст ресурсного потенціалу аграрного сектору / М.А. Горшков // Вісник Хмельницького національного університету. — (Економічні науки). — Том 2. — 2013. — № 4. — С. 66—70.

References:

1. Salykhov, S-A. S-M. (2004), "Modern Problems of management of natural resursnim BUILDING", Vestnyk ANTU, vol. 3, pp. 58—62.

2. Bobrovska, N. V. (2014), Kontseptualnyi pidkhd pryrodno-resursnoho zabezpechennia rozvytku ahrarynoho sektoru ekonomiky [Conceptual Approach natural resource support development of agrarian sector], MNAU, Nikolaev, Ukraine.

3. Borysova, V. A. (2003), "The economic regeneration of natural resource potential APC", Ph.D. Thesis, Economics of Agriculture and Agro-industrial complex, State Agrarian University, Nikolaev, Ukraine.

4. Ivaniuta, V. F. (2009), "Methodological support of agricultural production in the region", Ph.D. Thesis, The development of productive forces and regional economy, Poltava University of Consumer Cooperatives in Ukraine, Kyiv, Ukraine.

5. Putsenteilo, P. R. (2005), "Production efficiency in enterprise structures", Ekonomika APK, vol. 6, pp. 51—57.

6. Rossokha, V. V. (2009), Teoretyko-metodychni zasady formuvannia, rozvytku ta otsiniuvannia vyrobnychoho potentsialu silskohospodarskoho pidpryemstva [Theoretical and methodological principles of formation, development and evaluation of industrial potential of agricultural enterprises], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

7. Ulianchenko, O. V. (2008), "Managing resource potential in the agricultural sector", Ph.D. Thesis, Economics and Management of National Economy, Kharkov National Agrarian University. VV Biotechnology, Kyiv, Ukraine.

8. Shpykuliak, O. H. (2010), "Economic institutions and institutions in the development of market theory", Ekonomika APK, vol. 1, pp. 159—165.

9. Kovalenko, O. O. (2008), "Develop effective business strategy. Methodology. Visualization. Analytics. Indicators", Ustoychivoye sotsial'no-ekonomicheskoye razvitiye regiona: sbornik nauchnykh statey [Sustainable socio-economic development of the region: a collection of scientific articles], Ustoychivoye sotsial'no-ekonomicheskoye razvitiye regiona [Sustainable socio-economic development of the region], Belarus, Grodno, 15—16 October 2008, vol. 1, pp. 238—243.

10. Blakyta, H.V. Chorna, L.O. Kovalenko, O.O., Chorna, N.Yu., Zachosa, O. D. and Petrovs'ka, A. V., (2013), Modelyuvannya stratehichnykh kart rozvytku orhanizatsiyi: monohrafiya [Modeling the development of strategy maps: monograph], VTEI, Vinnytsia, Ukraine.

11. Tarasevych, V. M. (1993), Natsionalna ekonomika: navch. posibnyk dlia stud. vyshch. navch. zakl. [The national economy: for university students], TsUL, Kyiv, Ukraine.

12. Piniaha, N. O. (2013), "Learning needs resource potential of agricultural enterprises systematic approach", Ahrosvit, vol. 9, pp. 62—64.

13. Horshkov, M. A. (2013), "Management content of the resource potential of the agricultural sector", Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu, vol. 4, pp. 66—70.

Стаття надійшла до редакції 04.12.2014 р.